

Dorota Karkowska
Arleta Nerka

Pozycja płatnika składek w ubezpieczeniu społecznym i zdrowotnym

ABC

a Wolters Kluwer business

Pozycja płatnika składek
w ubezpieczeniu społecznym
i zdrowotnym

Dorota Karkowska
Arleta Nerka

Pozycja płatnika składek w ubezpieczeniu społecznym i zdrowotnym

ABC

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2007

Stan prawny na 1 marca 2007 r.

Autorkami poszczególnych rozdziałów są:
rozdział 2,3,4,5,6 — Dorota Karkowska
rozdział 1, 2, 7, 8, 9, 10 — Arleta Nerka

Wydawca
Monika Stasik

Redaktor prowadzący
Dagmara Wachna

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2007

ISBN: 978-83-7526-191-2

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Wydawnictw Książkowych i Czasopism Prawniczych
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

Redakcja Książek
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Skład i łamanie
Grzegorz Sztok; Faktoria Wyrazu Sp. z o.o.

Druk i oprawa:
Drukarnia Wydawnictw Naukowych Sp. z o.o., ul. Żwirki 2, 90-450 Łódź

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów.....	11
Wprowadzenie	13
Rozdział 1. Charakterystyka płatnika składek.....	15
Pojęcie płatnika składek	15
Obowiązki i prawa płatnika składek w zarysie	18
Rozdział 2. Relacje płatnik składek	
– Zakład Ubezpieczeń Społecznych.....	24
Funkcje i kompetencje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	24
Osoby objęte ubezpieczeniem społecznym i zdrowotnym.....	34
Obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i zdrowotne	37
Dobrowolne ubezpieczenie społeczne	56
Dobrowolne ubezpieczenie zdrowotne.....	59
Miejsce zamieszkania	59
Zawarcie umowy	59
Ubezpieczenie zdrowotne członków rodzin	60
Osoby objęte ubezpieczeniem zdrowotnym	60
Wyłączenie członka rodziny	61
Ubezpieczenie zdrowotne rolników, domowników, emerytów i rencistów rolniczych oraz członków ich rodzin	62
Treść więzi płatnik składek – Zakład Ubezpieczeń Społecznych	63
Rozdział 3. Zgłoszenie i wyrejestrowanie	
z ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego	69
Zgłoszenie płatnika.....	69
Obowiązek zgłoszenia płatnika do ZUS	69
Wniosek o zgłoszenie i zmiany w zgłoszeniu	69
Treść zgłoszenia.....	71
Konto płatnika.....	72
Wyrejestrowanie płatnika.....	73
Zgłoszenie ubezpieczonego	74

Obowiązek zgłoszenia.....	74
Osoby obowiązane do samodzielnego zgłoszenia siebie do ubezpieczenia.....	76
Terminy dokonania zgłoszenia.....	77
Miejsce i forma zgłoszenia.....	78
Potwierdzenie zgłoszenia.....	78
Treść zgłoszenia.....	78
Wniosek o zgłoszenie.....	79
Zgłoszenie członka rodziny.....	79
Zmiany w zgłoszeniu.....	79
Konto ubezpieczonego.....	80
Wyrejestrowanie ubezpieczonego.....	81
Wyrejestrowanie członka rodziny z ubezpieczenia zdrowotnego.....	83
Rozdział 4. Obowiązki w zakresie opłacania składek.....	86
Wprowadzenie.....	86
Składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.....	87
Wysokość i podział składek.....	87
Ustalenie stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe.....	88
Podmioty zobowiązane do opłacania składki.....	94
Płatnik i ubezpieczony.....	94
Ubezpieczony.....	96
Duchowni.....	97
Finansowanie składki z budżetu państwa lub przez inne podmioty.....	97
Osoby niepełnosprawne.....	99
Składka na Fundusz Pracy.....	102
Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.....	105
Składka na ubezpieczenie zdrowotne.....	106
Wysokość składki.....	106
Podmioty zobowiązane do opłacania składki.....	106
Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.....	110
Roczna podstawa wymiaru składek.....	110
Ubezpieczenie społeczne emerytalne i rentowe.....	113
Pracownicy, osoby wykonujące pracę nakładczą, członkowie spółdzielni oraz funkcjonariusze Służby Cywilnej.....	113
Pozostałe grupy ubezpieczonych.....	127
Zmniejszanie podstawy wymiaru składki.....	134

Zwrot nienależnie opłaconych składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe	134
Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe i ubezpieczenie wypadkowe.....	137
Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych	137
Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne	139
Zasady obliczania podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne	139
Wielość źródeł przychodu	145
Finansowanie składki z budżetu państwa	147
Składka w wymiarze obniżonym do wysokości zaliczki na podatek	147
Ubezpieczenie zdrowotne rolników, domowników, emerytów i rencistów rolniczych oraz członków ich rodzin	150
Rozdział 5. Dokumenty rozliczeniowe	158
Zasady wypełniania dokumentów rozliczeniowych	158
Dokumenty korygujące.....	162
Zasady rozliczania składek.....	164
Terminy przekazywania dokumentów rozliczeniowych i opłacania składki.....	166
Obowiązek przekazu elektronicznego dokumentów	168
Rachunek bankowy i dokument płatniczy	168
Skutki braku złożenia deklaracji.....	170
Przechowywanie dokumentów	171
Prawo ubezpieczonego do informacji – obowiązki płatnika	171
Rejestracja do przekazu elektronicznego	174
Płatnik zagraniczny	176
Mechanizmy ułatwiające płatnikowi zapłatę składki.....	180
Odroczenie terminu lub rozłożenie na raty.....	180
Umorzenie zaległych należności.....	182
Rozdział 6. Odpowiedzialność płatnika składek.....	187
Odsetki za zwłokę	187
Opłata dodatkowa.....	188
Zabezpieczenia należności z tytułu składek	189
Odpowiedzialność osób trzecich za zaległości z tytułu składek.....	192
Odpowiedzialność rozwiedzionego małżonka płatnika.....	194
Odpowiedzialność członków rodziny płatnika	194

Odpowiedzialność nabywcy określonych składników majątku płatnika	196
Odpowiedzialność firmującego.....	197
Odpowiedzialność wspólników spółek niemających osobowości prawnej	197
Odpowiedzialność członków zarządów spółek kapitałowych, członków zarządów (wspólników) spółek kapitałowych w organizacji oraz członków organów zarządzających innych osób prawnych.....	198
Odpowiedzialność osób prawnych powstałych w wyniku podziału innej osoby prawnej.....	199
Odpowiedzialność karna płatnika składek	200
Odpowiedzialność za wykroczenia	200
Odpowiedzialność za popełnione przestępstwa	201

Rozdział 7. Obowiązki płatnika składek w zakresie realizacji krótkoterminowych świadczeń pieniężnych.....	204
Ustalanie uprawnień, wypłata i rozliczanie świadczeń z ubezpieczenia chorobowego.....	204
Podmioty zobowiązane do realizacji świadczeń z ubezpieczenia chorobowego.....	204
Zakres świadczeń realizowanych przez płatnika składek.....	206
Ustalenie prawa do zasiłku chorobowego	207
Dokumenty niezbędne do ustalania prawa do zasiłku chorobowego	212
Wyłączenia i utrata prawa do zasiłku chorobowego	215
Zasady ustalania podstawy wymiaru zasiłku chorobowego ...	219
Ustalenie prawa do świadczenia rehabilitacyjnego i wymagane dokumenty	228
Ustalenie prawa do zasiłku macierzyńskiego i wymagane dokumenty	229
Ustalenie prawa do zasiłku opiekuńczego i wymagane dokumenty	232
Ustalenie prawa do zasiłku wyrównawczego i wymagane dokumenty	233
Rola i zadania płatnika składek w zakresie ustalania prawa do świadczeń z ubezpieczenia chorobowego.....	234
Postępowanie w sprawach zasiłków z ubezpieczenia chorobowego	234
Prawo do kontrolowania ubezpieczonych przebywających na zwolnieniach lekarskich.....	236

Wypłata świadczeń z ubezpieczenia chorobowego	236
Obowiązki płatnika składek w zakresie prowadzenia dokumentacji	238
Zadania płatnika składek w sytuacji przejścia wypłaty zasilków z ubezpieczenia chorobowego przez ZUS	239
Zwrot nienależnie wypłaconych świadczeń z ubezpieczenia chorobowego	240
Przedawnienie roszczeń o świadczenia z ubezpieczenia chorobowego	243
Rozliczanie wypłaconych świadczeń chorobowych	244
Obowiązki płatnika składek w zakresie świadczeń rodzinnych	247

Rozdział 8. Przygotowywanie dokumentacji dla ustalenia

kapitału początkowego	253
Pojęcie kapitału początkowego.....	253
Dokumenty niezbędne do ustalenia kapitału początkowego.....	255
Obowiązki płatnika składek w zakresie ustalania kapitału początkowego	257

Rozdział 9. Obowiązki płatnika składek w zakresie przygotowywania wniosków o świadczenia

emerytalne i rentowe	265
Zakres obowiązków płatnika składek	265
Dokumentacja niezbędna do wystawienia zaświadczeń dotyczących zatrudnienia i wynagrodzenia	267
Formularz ZUS Rp-7.....	269
Legitymacja ubezpieczeniowa.....	272
Inne dowody	273
Przygotowanie wniosku o świadczenia emerytalne i rentowe	274

Rozdział 10. Kontrola nad realizacją zadań płatników składek

sprawowana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych	280
Organy przeprowadzające kontrolę	280
Zakres kontroli i czynności kontrolne	282
Prawa i obowiązki kontrolowanych płatników składek	289
Protokół kontroli.....	292

WYKAZ SKRÓTÓW

Dor. Pod. – Doradca Podatkowy

Dz. U. – Dziennik Ustaw

EWG – Europejska Wspólnota Gospodarcza

FGŚP – Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych

FRD – Fundusz Rezerwy Demograficznej

FUS – Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

GSP – Gdańskie Studia Prawnicze

k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1968 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)

k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)

k.k.w. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)

k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)

k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)

k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)

KRUS – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

MP – Monitor Polski

Mon. Pod. – Monitor Podatkowy

MPiPS – Minister Pracy i Polityki Społecznej

NFZ lub **Fundusz** – Narodowy Fundusz Zdrowia

OFE – Otwarty Fundusz Emerytalny

OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych

OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej

OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego

OSNAPiUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Pracy
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OSPika – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
- OSNCAPiUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Administracyjna oraz Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNPUSiSP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
- o.p. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 z późn. zm.)
- PiZS – Praca i Zabezpieczenie Społeczne
- POP – Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
- PUS – Przegląd Ubezpieczeń Społecznych
- PUSiG – Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych
- PUSiZ – Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Zdrowotnych
- SN – Sąd Najwyższy
- ustawa emerytalna** – ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 z późn. zm.)
- ustawa o promocji zatrudnienia** – ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001)
- ustawa o rehabilitacji** – ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.)
- ustawa o roszczeniach** – ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. Nr 158, poz. 1121)
- ustawa o świadczeniach rodzinnych** – ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.)
- ustawa o świadczeniach zdrowotnych** – ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135 z późn. zm.)
- ustawa systemowa** – ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 z późn. zm.)
- ustawa zasiłkowa** – ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 267)
- ZUS lub **Zakład** – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

WPROWADZENIE

Pozycja płatnika składek w ubezpieczeniu społecznym i zdrowotnym stanowi jeden z ważnych elementów systemu zabezpieczenia społecznego. Tematyka opracowania jest niezwykle aktualna z uwagi na zachodzące zmiany w prawie oraz ciągłą społeczną i polityczną dyskusję w zakresie obciążeń i zadań płatnika składek. Dla podmiotów obrotu gospodarczego sprawowanie funkcji płatnika składek stanowi dodatkowe obciążenie, rodzące określone konsekwencje. Obowiązki, którym muszą poddać płatnicy składek, wymagają znajomości zmiennych i czasem nieprecyzyjnych przepisów prawa ubezpieczeń. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom, przygotowano publikację o charakterze informacyjnym, poświęconą omówieniu przepisów związanych z wykonywaniem ustawowych zadań przez płatnika składek ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego.

Autorki podjęły próbę uporządkowania wiedzy w tym zakresie, dbając przede wszystkim o to, by ułatwić pracę osobom i podmiotom opłacającym składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Praca adresowana jest do płatników składek, przede wszystkim pracodawców, a także do wszystkich podmiotów rozliczających składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, w tym biur rachunkowych i podatkowych ewidencjonujących oraz składających deklaracje z tytułu składek. Opracowanie może być również przydatne dla osób pragnących poszerzyć swoją wiedzę na temat sytuacji płatnika składek w polskim systemie zabezpieczenia społecznego.

Publikacja jest wynikiem zebrania i analizy przepisów, orzecznictwa sądowego i literatury przedmiotu, których treść koncentruje się na wybranych zagadnieniach, ukazując szerokie spektrum działalności płatnika składek. Celem poradnika jest obiektywna interpretacja przepisów, a przede wszystkim próba znalezienia odpowiedzi na większość podstawowych problemów związanych ze stosowaniem przepisów określających pozycję płatnika w systemie zabezpieczenia społecznego.

W sposób kompleksowy, praktyczny i przystępny omówiono obowiązki płatnika w zakresie naliczania i opłacania składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz przekazywania do ZUS dokumentacji.

Poradnik obejmuje procedurę realizacji zasiłków z ubezpieczenia chorobowego, oraz omawia ograniczone obecnie obowiązki płatnika w zakresie świadczeń rodzinnych. Elementem końcowym jest prezentacja kwestii odpowiedzialności płatnika i nadzoru nad nim wykonywanego przez ZUS.

Poradnik będzie podlegał aktualizacji wraz z wprowadzaniem zmian do przepisów prawa zabezpieczenia społecznego.

CHARAKTERYSTYKA PŁATNIKA SKŁADEK

Pojęcie płatnika składek

Pojęcie „płatnik składek” jest stosunkowo nowe we współczesnym prawie ubezpieczenia społecznego, nie zostało jednak na jego płaszczyźnie jednoznacznie zdefiniowane. Podobna sytuacja ma miejsce w ubezpieczeniu zdrowotnym, choć ustawa o świadczeniach zdrowotnych posługuje się tym terminem, np. w art. 83 i n.

Ustawa systemowa ogranicza się do enumeratywnego wyliczenia podmiotów będących płatnikami składek w art. 4 pkt 2 lit. a–z. Płatnikami są więc:

- 1) pracodawca – w stosunku do pracowników i poborowych odbywających służbę zastępczą oraz jednostka organizacyjna lub osoba fizyczna pozostająca z inną osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi, w tym z tytułu przebywania na urlopie wychowawczym albo pobierania zasiłku macierzyńskiego, z wyłączeniem osób, którym zasiłek macierzyński wypłaca Zakład;
- 2) jednostka wypłacająca świadczenia socjalne, zasiłki socjalne oraz wynagrodzenia przysługujące w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie – w stosunku do osób pobierających świadczenia socjalne wypłacane w okresie urlopu, osób pobierających zasiłek socjalny wypłacany na czas przekwalifikowania zawodowego i poszukiwania nowego zatrudnienia oraz osób pobierających wynagrodzenie przysługujące w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie;
- 3) podmiot, na którego rzecz wykonywana jest odpłatnie praca w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresz-